

PRISEN PÅ SORT ARBEJDE

KRISTIAN HEDEAGER BENTSEN

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Arbejdsrapport nr. 45

Prisen på sort arbejde

Kristian Hedeager Bentsen

København 2016

Prisen på sort arbejde

Arbejdsrapport 45

Udgivet af:

© Rockwool Fondens Forskningsenhed

Adresse:

Rockwool Fondens Forskningsenhed

Sølvgade 10, 2.tv.

1307 København K

Telefon 33 34 48 00

e-post: forskningsenheden@rff.dk

www.RockwoolFonden.dk

Juni 2016

Dette notat beskriver detaljeret analyserne om forskellen mellem hvide lønninger og sorte priser opdelt på forskellige ydelser, som juni 2016 præsenteres i "Kort Nyt fra RFF: De Sorte Priser" fra Rockwool Fondens Forskningsenhed (RFF). Forskningsenheden har siden 1987 forsket i sort arbejde primært med fokus på udbyderne af sort arbejde, men har også indsamlet data for adfærden og holdningen blandt køberne af sort arbejde. Notatet her er baseret på oplysninger om timeprisen på sort arbejde, som køberne af kontant betalt arbejde har givet i to spørgeskemaundersøgelser fra henholdsvis 2010 og 2014.

RFF har tidligere publiceret resultater fra disse to undersøgelser i udgivelserne "Danskerne og det sorte arbejde" og "Danskeres efterspørgsel på sort arbejde i 2014". Heri findes blandt andet en detaljeret beskrivelse af indsamlingerne, herunder metode og spørgeramme. Tallene i denne analyse er baseret på de besvarelser, hvor respondenterne der har købt sort arbejde, har oplyst hvilken sort ydelse de købte, samt hvad timeprisen for denne var. Ved at inddele alle køb af sort arbejde i en række ydelser, præsenterer notatet gennemsnitlige priser for hver type sort arbejde. For at kunne sammenligne med den løn, man normalt modtager for tilsvarende ydelser på det formelle arbejdsmarked, beregnes hvide lønninger for sammenlignelige stillinger, baseret på registerdata fra Danmarks Statistik fra 2010.

Data

De sorte priser i dette notat er beregnet på baggrund af 1.877 besvarelser fra to dataindsamlinger i 2010 og 2014, foretaget af Danmarks Statistik for Rockwool Fondens Forskningsenhed. For hver sort ydelse, som respondenterne sagde ja til at have købt, blev der stillet følgende spørgsmål: "Hvad har du/I betalt sort i timen?". Vi har valgt kun at inkludere priser på kontant betalt sort arbejde, da respondenternes bud på en timepris for ydelser betalt med gentjenester og naturalier er hypotetiske, og derfor ikke afspejler den faktiske pris, der er betalt. Da langt størstedelen af de oplyste sorte priser er delelige med 10 kr., har vi undladt at prisdeflatere tallene. I tråd med tidligere udgivelser, op- og nedjusteres tal, der ligger henholdsvis under 1 % eller over 99 % percentilerne i fordelingen af de sorte timepriser. Det betyder, at priser, der er lavere end 1 % percentilen eller højere end 99 % percentilen, sættes til værdien af disse. Dette sikrer at ekstreme observationer ikke påvirker estimerne unødigt.

Analysen præsenterer også gennemsnitlige timelønninger for individer, der arbejder i stillinger, som kan sammenlignes med de ydelser, man køber på det sorte arbejdsmarked. Tal fra Danmarks Statistiks registerdatabase fra 2010 er anvendt til dette formål, og kun lønmodtagere mellem 18 og 74 år, som er aktive på arbejdsmarkedet, inkluderes i beregningerne. Til beregning af timelønnen benyttes variabelen *timelon* fra IDA-registret (den Integrerede Database for Arbejdsmarkedsforsikring), som estimerer en timeløn for hvert individs hovedbeskæftigelse ultimo november 2010. Dette mål er i flere tilfælde en grov approksimation af en persons timeløn, og kun lønninger af "brugbar" kvalitet, som defineret gennem variabelen *tlonkval*, er derfor anvendt.¹ Også her har vi op- og nedjusteret lønninger, der lå henholdsvis under 1 % percentilen eller over 99 % percentilen i fordelingen af lønninger, som indgår i analysen.

Til sammenligning af timelønninger på tværs af sorte ydelser og hvide stillinger, benyttes DISCO-08-fagklassifikationen (den danske version af den internationale klassifikation, International Standard Classification of Occupations). Tabel A1 i appendiks opsummerer, hvilke DISCO-koder der er anvendt til at danne en sammenligningsgruppe for hver type sort ydelse. Visse sorte ydelser har en naturlig sammenligningsgruppe (f.eks. maler- og VVS-arbejde), mens andre er mere vanskelige at sammenligne direkte (f.eks. børnepasning og reparation).

Den sorte timepris er højest for håndværkere

De sorte priser beregnes i denne undersøgelse først for tre hovedgrupper, som alle de sorte ydelser, der indgår i analysen, falder ind under, nemlig håndværksydelser, husarbejde og personlige ydelser. Som det fremgår af tabel 1, ligger honoraret for håndværksydelser med et gennemsnit på 165 kr. i timen over de øvrige. Personlige ydelser følger tæt efter med 151 kr. i gennemsnit, mens husarbejde er det, der giver mindst, med en timeløn på 113 kr.

Håndværkere (f.eks. murer-, elektriker- eller malerarbejde) tjener altså knap en halv gange mere end dem, der udfører husarbejde i hjemmene (f.eks. rengøring, børnepasning eller havearbejde).

Tabel 1: Sort timepris

	Gennemsnit	Median
Håndværksydelser	165 kr.	150 kr.
Personlige ydelser	151 kr.	110 kr.
Husarbejde	113 kr.	100 kr.
Alle ydelser	147 kr.	120 kr.

Anm: N=1.877.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

¹ Se dokumentationen (<http://www.dst.dk/da/Statistik/dokumentation/Times/ida-databasen/ida-ansatsetelser/timelon>) for flere detaljer.

Af tabel 1 fremgår både den gennemsnitlige pris og medianen. Mens den gennemsnitlige løn kan trækkes opad, fordi nogle få får en meget høj løn, så er medianprisen ikke påvirket af ekstreme observationer. Den angiver observationen i midten, for den enkelte gruppe.

For personlige ydelser ser vi, at der er en betydelig forskel på gennemsnitsprisen (151 kr. i timen) og median (110 kr. i timen). Forskellen viser, at der er nogle få ydelser, som er markant højere betalt end andre. Det gælder i mindre grad for håndværksydelser, mens gennemsnittet og medianen af priserne for husarbejde er næsten ens.

De sorte priser og tilhørende hvide lønninger

Her præsenteres timepriser for samtlige sorte ydelser, som falder ind under de tre hovedkategorier fra afsnittet ovenfor. I overensstemmelse med resultaterne fra tabel 1, finder vi i tabel 2 de højeste timepriser blandt personlige ydelser og håndværksydelser. Den absolutte topscorer er de personlige ydelser zoneterapi, massage og psykologhjælp med en gennemsnitlig sort pris på 234 kr. i timen. Den næsthøjest betalte personlige ydelse, festunderholdning og sangskrivning, betales i gennemsnit med en timeløn på 176 kr. Ser vi bort fra den blandede kategori, andet håndværksarbejde, er det håndværksydelserne VVS- og automekanikerarbejde, som høster de højeste timelønninger på 177 kr., mens malerarbejde giver en sort løn på 171 kr. i timen.

I bunden af prisskalaen finder man en ydelse indenfor kategorien husarbejde, nemlig børnepasning, der giver 73 sorte kroner i timen. At det netop er børnepasning, der har den laveste timepris, er ikke overraskende, da der må forventes at være mange lavtlønnede teenagere blandt dem, der passer børn. Det samme kan tænkes at være tilfældet for pasning af kæledyr, herunder hundeluftning, der med 78 kr. i timen har den næstlaveste pris. Omvendt er husholdningsydelsen vinduespudding relativt godt betalt med en gennemsnitlig pris på 156 kr. i timen.

Tabel 2: Timepriser på det sorte arbejdsmarked, kr.

	Gns.	Median	N
<i>Håndværksarbejde</i>	165	150	841
Nedrivningsarbejde	149	150	32
Murerarbejde	159	150	87
Elektrikerarbejde	153	150	116
Tømrerarbejde	165	150	124
VVS-arbejde	177	150	86
Malerarbejde (2014)	171	150	32
Automekanikerarbejde	177	150	176
Flytning eller anden transport	-	-	17
Anlægsarbejde	156	140	68
Arkitektarbejde	-	-	7
Reparation af cykel, båd, vaskemaskine m.m.	131	100	53
Andet håndværksarbejde	182	175	43
<i>Husarbejde</i>	113	100	511
Rengøring	108	100	178
Vinduespudsning	156	120	97
Havearbejde	116	100	67
Børnepasning	73	63	70
Pasning af kæledyr	78	100	44
Hjælp til landbrug	-	-	6
Hjælp til indkøb (2010)	-	-	1
Lektiehjælp og musikundervisning	137	100	31
Andet husarbejde	-	-	17
<i>Personlige ydelser</i>	151	110	525
Frisørarbejde	153	130	215
Syning og strikning	95	100	45
Festunderholdning og sangskrivning	176	138	48
Serveringsarbejde og madlavning til fester	126	100	109
Zoneterapi, massage, psykologhjælp m.m.	234	200	43
IT-hjælp og regnskabsføring	152	100	53
Andre personlige ydelser	-	-	12
Alle ydelser	147	120	1.877

Note: Nogle ydelser var kun inkluderet i spørgeskemaet i enten 2010 eller 2014, dette er anført i parentes. Kun tal for ydelser med over 30 observationer er vist. Medianen angiver prisen for den midterste observation i fordelingen af priser indenfor ydelsen. Lønningerne er censoreret således, at værdier henholdsvis under 1 % og over 99 %-percentilerne er sat til disse værdier. N angiver antal observationer.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed

At nogle ydelser har en lavere gennemsnitlig timepris end andre, er bestemt af flere faktorer, som blandt andet er relateret til prisen, man betaler for at få arbejdet udført hvidt. Prisen på sort arbejde er lavere end prisen på hvidt arbejde, da køber og sælger deler den gevinst, der på hvidt arbejde betales til de offentlige kasser.

Som på det formelle arbejdsmarked må man forvente, at brancher som kræver en højere grad af specialisering, og hvor arbejdet udføres af individer med særlige kvalifikationer eller uddannelser, vil have højere timelønninger. Disse faktorer spiller en rolle, hvis man antager, at det er den samme person, der udfører det sorte arbejde, som også ville udføre opgaven hvidt. De fleste håndværksydelser, som eksempelvis VVS-, elektriker- og automekanikerarbejde, vil på det sorte arbejdsmarked antageligvis oftere blive udført af personer, der er uddannet inden for disse brancher og arbejder indenfor feltet på det formelle arbejdsmarked.

Hvis det imidlertid er nogle helt andre personer, der udfører en sort ydelse, end dem der ville udføre opgaven på det formelle arbejdsmarked, vil lønnen påvirkes af faktorer, som ikke kan henledes til de ovenstående alene. Husholdningsydelser, som eksempelvis børnepasning og pasning af kæledyr, kan i højere grad udføres af personer uden uddannelse specifikt indenfor feltet, og som har en anden eller måske slet ingen tilknytning til arbejdsmarkedet. Det er svært at forestille sig en ufaglært teenager udføre vanskeligt elektrikerarbejde, mens man omvendt godt kan forestille sig, at teenageren har erfaring med at passe mindre søskende, fætre, kusiner el.lign., og derfor anses som værende kvalificeret til at passe naboens børn.

Den hvide timepris vil udover løn typisk indeholde forskellige typer af overheadomkostninger, herunder omkostninger til forsikringer, garantiforpligtelser og forrentning af den investerede kapital. Der findes ikke en officiel statistik over de hvide priser på forskellige serviceydelser, men til gengæld findes der statistik over de hvide lønninger i Danmarks Statistiks registre. I analysen sammenlignes de sorte *priser* derfor med de hvide *lønninger*.

Tabel 3 viser de gennemsnitlige sorte timepriser med tilhørende gennemsnitlige hvide timelønninger. Her er ydelserne sorteret efter de gennemsnitlige sorte priser. De gennemsnitlige hvide lønninger er baseret på beregninger af timelønninger for lønmodtagere, der arbejder i stillinger, som kan sammenlignes med de ydelser, man køber på det sorte arbejdsmarked. Den sorte pris for VVS-arbejde fra undersøgelsen sammenlignes derfor med den løn, vi observerer for lønmodtagere, der er beskæftiget med VVS-arbejde på det formelle, hvide arbejdsmarked. For andre ydelser er det i mindre grad muligt at identificere direkte sammenlignelige stillinger, hvilket skal holdes for øje, når tabellen læses. Det gælder eksempelvis ydelsen børnepasning, hvor vi sammenligner med lønnen for dagplejere og personer, der arbejder med børneomsorgsarbejde – disse personer passer ikke nødvendigvis børn på det sorte arbejdsmarked. Det samme kan være tilfældet for ydelsen lektiehjælp og musikundervisning, hvor vi sammenligner med lønninger for folkeskolelærere og individer der arbejder med "anden sang- og musikundervisning". For visse sorte ydelser som festunderholdning og sangskrivning, samt pasning af kæledyr, findes der ikke nogen sammenlignelige stillinger på det formelle arbejdsmarked, hvorfor hvide lønninger for disse ydelser ikke optræder i tabellen.

Resultaterne i tabel 3 illustrerer to primære mønstre. For det første ser vi, at de sorte lønninger udviser langt større variation end de hvide lønninger. For det andet, at højt betalte sorte ydelser generelt set udgør en større procentdel af de sammenlignelige hvide lønninger end lavt betalte sorte ydelser – dette mønster er særligt fremtrædende, hvis vi fokuserer på toppen og bunden af den sorte lønskala i tabel 3.

Tabel 3: Sorte timepriser og timelønninger på det formelle arbejdsmarked.

	Sort pris, kr.	Hvid løn, kr.	% af hvid løn
Zoneterapi, massage, psykologhjælp m.m.	234	258	90,8
VVS-arbejde	177	216	82,0
Automekanikerarbejde	177	192	92,1
Festunderholdning og sangskrivning	176	-	-
Malerarbejde (2014)	171	184	93,1
Tømrerarbejde	165	192	85,8
Murerarbejde	159	201	79,0
Vinduespudsning	156	223	70,1
Anlægsarbejde	156	194	80,3
Elektrikerarbejde	153	211	72,4
Frisørarbejde	153	157	97,7
IT-hjælp og regnskabsføring	152	233	65,2
Nedrivningsarbejde	149	221	67,3
Lektiehjælp og musikundervisning	137	231	59,4
Reparation af cykel, båd, vaskemaskine m.m.	131	217	60,5
Serveringsarbejde og madlavning til fester	126	172	73,4
Havearbejde	116	183	63,6
Rengøring	108	165	65,5
Syning og strikning	95	176	54,1
Pasning af kæledyr	78	-	-
Børnepasning	73	178	41,1

Note: Lønninger for ydelser på det formelle arbejdsmarked er for stillinger svarende til dem der udfører ydelserne på det sorte arbejdsmarked. Lønninger er målt i 2010.

For ydelserne "Pasning af kæledyr" og "Festunderholdning og sangskrivning" findes ingen tilsvarende stilling på det formelle arbejdsmarked. Sorte ydelser med under 30 observationer er udeladt. Kolonnen "% af hvid løn" viser, hvor stor en andel den sorte timepris udgør af den sammenlignelige hvide løn, i %.

Både de sorte og de sammenlignelige lønninger er censoreret, så værdier henholdsvis under 1 % og over 99 % percentilen er sat til værdierne herved.

Kilde: Rockwool Fondens Forskningsenhed og Danmarks Statistik

Fokuserer vi først på de sorte ydelser, der er højest betalt, ser vi, at de sammenlignelige stillinger på det formelle arbejdsmarked også er relativt højt lønnede. Således modtager personer, der arbejder indenfor zoneterapi, massage og psykologhjælp også den højeste hvide timeløn på 258 kr. blandt de opgjorte sorte ydelser, hvor den sorte timepris på 234 kr. udgør 90,8 % af dette. VVS- og automekanikerarbejde kompenseres på det formelle arbejdsmarked med henholdsvis 216 kr. og 192

kr. i timen. For disse ydelser udgør den sorte timepris på 177 kr., henholdsvis 82 % og 92,1 % af det, man for tilsvarende ydelser kan tjene på det formelle arbejdsmarked.

For de ydelser med de laveste sorte priser tegnes et andet billede. Her udgør den sorte timepris for eksempelvis børnepasning kun 41,1 % af det, man som professionel dagplejer modtager i løn. Vi har valgt at sammenligne lønnen for dagplejere med børnepasning, da det er den stilling på det formelle arbejdsmarked der ligner mest, selvom de naturligvis ikke er fuldstændig sammenlignelige. At lønnen er så meget lavere indikerer, at der er mere på spil end besparelsen ved at ydelsen udføres sort – eksempelvis at det i højere grad er unge personer under 18, som passer børn i deres fritid.

For at finde en løn, der kan være sammenlignelig med de ydelser, som unge udfører på det sorte arbejdsmarked, har vi beregnet en gennemsnitlig løn for unge i en type stillinger, som ikke kræver særlige kvalifikationer. Hertil har vi beregnet den gennemsnitlige timeløn for personer under 18 år, der arbejder i stillinger indenfor kurérarbejde, som omfatter avisbude, -omdelere, cykel- og kontorbude. Den gennemsnitlige timeløn er her 79,5 kr. og ligger altså meget tæt på den sorte timepris, vi observerer for børnepasning og pasning af kæledyr. Hvis det er tilfældet, at disse sorte ydelser udføres af unge under 18 år, og ydelserne ikke har nogen overheadomkostninger, modtager de stort set den samme løn sort, som de ville kunne få ved at køre med aviser eller reklamer hvidt.

Den sorte timepris for syning og strikning udgør med 95 kr. i timen kun 54 % af den løn, man får, hvis man arbejder hvidt indenfor det fag. Endeligt ser vi, at prisen for sort rengøring i gennemsnit udgør 65,5 % af gennemsnitslønnen for personer, der gør rent på det formelle arbejdsmarked. Også for disse to ydelser er en mulig forklaring, at arbejdet udføres af individer, der ikke normalt udfører opgaverne på det formelle arbejdsmarked.

Endeligt kan en mulig forklaring på de sorte prisforskelle, samt de tilhørende afstande til den hvide timeløn, være forskelle i størrelsen af de for nævnte overheadomkostninger på tværs af ydelser. Hvis den sorte timepris, ud over aflønning til den der udfører arbejdet, eksempelvis inkluderer betaling for slid på materialer og værktøj, er det mere sandsynligt, at denne betaling er til stede for håndværksydelser end for eksempelvis børnepasning.

Sammenligningen af sorte priser og hvide lønninger indikerer altså, at det sorte arbejdsmarked for håndværk og personlige ydelser følger en anden struktur end det for husarbejde. Resultaterne hænger sammen med en forventning om, at sort håndværk og personlige ydelser, altså de ydelser med de højeste priser, som samtidig ligger tættere på de sammenlignelige hvide lønninger, udføres af individer, der er professionelle i faget. Omvendt udføres husarbejde enten af individer, der har en helt anden tilknytning til arbejdsmarkedet (rengøring) eller slet ikke er tilknyttet arbejdsmarkedet (unge der passer børn og husdyr).

Litteratur

DØRS, 2011. *Dansk Økonomi, forår 2011*.

Hvidtfeldt, C., Jensen, B. & Larsen, C. (2010). *Danskerne og det sorte arbejde*. Syddansk Universitetsforlag.

Hvidtfeldt, C. (2016) *Danskernes efterspørgsel på sort arbejde i 2014*. Rockwool Fondens Forskningsenhed. Arbejdsrapport nr. 40.

Appendiks

Tabel A1: Hvide stillinger og sorte ydelser.

<i>Sort ydelse</i>	<i>DISCO-navn</i>	<i>DISCO-nr.</i>
Nedrivningsarbejde	Andet bygningsarbejde i øvrigt (inkl. nedrivning)	711990
Murerarbejde	Murerarbejde	711210
Elektrikerarbejde	Elektrikerarbejde	741100
Tømrer- og snedkerarbejde	Tømrer- og bygningsnedkerarbejde; Tømrer- og snedkerarbejde, byggeri; Møbelsnedkerarbejde	711500, 711510, 752200
VVS-arbejde	VVS-arbejde	712600
Malerarbejde	Bygningsmaler- og tapetsererarbejde	713110
Automekanikerarbejde	Mekanikerarbejde indenfor person- og varevogne	723110
Anlægsarbejde	Anlægsgartnerarbejde	611320
Reparation af cykel, båd, vaskemaskine, fjernsyn, m.m.	Mekanikerarbejde, cykler og tilsvarende køretøjer; installation og reparation af elektrisk udstyr; operatørarbejde af vaskemaskiner; Skomagerarbejde og beslægtet arbejde; Elektromekanikerarbejde.	723400, 741000, 815700, 731100, 753600, 742100
Rengøring	Rengøring i private hjem	911100
Vinduespudsning	Vinduespudsning	912300
Havearbejde	Manuelt arbejde indenfor have og væksthushavneri	921400
Børnepasning	Børneomsorgsarbejde, Dagplejearbejde, andet børneomsorgsarbejde	531100, 531110, 531190
Lektiehjælp og musikundervisning	Undervisning; hhv. unge og voksne, grundskoleniveau, og børnehaveklasseniveau. Anden sang og musikundervisning	234110, 234120, 234130, 235400
Frisørarbejde	Frisørarbejde	514100
Syning og strikning	Syarbejde og beslægtet, skrædderarb.	753300, 753100
Serveringsarbejde og madlavning til fester	Tjenerarbejde, kokkearbejde, manuelt arbejde med tilberedning af mad, Køkkenhjælp mv., Medhjælp i køkken, afrydning i restaurationer o.l.	513100, 512000, 941000- 941220
Zoneterapi, massage, psykologhjælp m.m.	Fysioterapi, andet sundhedsarbejde, Arbejde inden for psykologi, Arbejde inden for naturmedicin og alternativ behandling + assisterende arbejde indenfor samme	226400, 226900, 263400, 223000
IT-hjælp og regnskabsføring	Regnskab, Brugersupportarbejde inden for informations- og kommunikationsteknologi	331300, 351200
<i>DISCO-navn</i>	<i>Kommentar</i>	<i>DISCO-nr.</i>
Kurérarbejde; avisbud, avisomdeler, cykelbud, kontorbud.	Unge under 18 er inkluderet. Her anvendes alle beskæftigelsestyper uden krav til timelønskvalitet.	962110

Note: Disco-koder og -navne henviser til de fag, der er defineret i DISCO-08 fagklassifikationen.

